

Amsterdam, Oude Kerk, 13 september 2009

Dertiende (laatste) zondag van de zomer

Vijftiende zondag na Pinksteren

Komende vrijdagavond Erev Rosj Hasjana 5770 – Vanavond centraal in het Gezongen Avondgebed

Preek bij de lezing Markus 9: 14-29

VERTROUWEN OF NIET

Markus 9: 14-29

De waarschijnlijk mooiste preek over het Evangelie van deze ochtend heeft in het jaar 1520 de Italiaanse schilder Rafaël gemaakt. Het werd zijn testament: de Transfiguratie.

De metamorfose van Jezus op de berg. In stralend wit gekleed, witter dan sneeuw in de zon, als een hemelvaart. De voeten even los van de aarde. Geflankeerd door Mozes en Elia, wet en profeten, die met Jezus ook even ontheven aan de wereld een hemel op aarde beleven.

Op de grond de drie discipelen, Petrus, Jacobus en Johannes, totaal verbijsterd vanwege dit licht. En de stem in de wolk – niet te schilderen natuurlijk - Mijn geliefde Zoon! Deze! Luister naar hem!

Het oog dwaalt naar beneden. De voet van de berg. De laagvlakte van het leven. Het tranendal. Een vader met een kind.

De ogen van de vader groot van radeloosheid.

Het kind, zijn zoon, is bezeten.

Een onreine geest bezet het jonge leven.

Een stomme geest. Die het kind de tong lam legt.

Een verscheurende geest. Die het kind uiteenrijt.

Een schuimbekkende geest. Die het kind het witte schuim rond de mond drapeert.

Een knarsetandende geest. Die het kind de stomme tong tussen de scherpe tanden verwondt.

Een verstijvende geest. Die het kind als een plank doet verstijven in de machteloze handen van de vader.

Een stuiptrekkende geest. Die het kind de stuipen op het jonge lijf jaagt en schuimbekkend over de grond laat kruipen.

Een verterende vuur-geest. Die het kind argeloos een brandend vuur laat inlopen.

Een verleidende water-geest. Die het kind met open ogen de verdrinkingsdood induwt.

Rafaël heeft de zoon geschilderd in een hartverscheurende kramphouding. De ogen van het kind! Het enige mensenwezen beneden in het donker dat omhoogziet naar Jezus, naar de gestalte in het wit, naar deze hemel op aarde in eigen persoon.

De vader, de vader heeft oogcontact met één van de leerlingen beneden. Bij wie hij hulp zocht. En verwachtte. Leerlingen van zo'n meester! Maar de leerlingen kunnen het niet. Ze kunnen de ultieme boze geest niet verdrijven. De leerling met wie de vader het contact zoekt wijst van zichzelf af met zijn linkerarm – ik kan het dus niet – wijst naar boven, naar Jezus in het licht.

Rafaël schildert in één tafereel wat je in woorden in twee verhalen na elkaar moet vertellen. Eerst de berg en dan de laagvlakte. Maar een schilder kan laten zien wat simultaan gebeurt. Terwijl Jezus wordt verheven in hemels licht, op datzelfde moment, vallen zijn leerlingen op aarde door de mand.

Tijdens de afdaling van de berg is Jezus in gesprek met de drie, Petrus, Jacobus en Johannes. Wat je boven gezien hebt, mond dicht daarover beneden! Pas ná mijn opstanding. Opstanding, hoezo: opstanding? Wat bedoelt hij? Begrijp jij het?

Beneden een grote schare. De leerlingen in het midden. In gesprek met Schriftgeleerden. Een twistgesprek.

Het beruchte twistgesprek met de Schriftgeleerden, Joden die er ook hier weer niets van begrijpen? Nee, Marcus schrijft het werkwoord dat hij zoëven ook gebruikte bij de afdaling van de berg. De drie vroegen zich af wat Jezus bedoelde met opstanding uit de doden. Zich afvragen. *Zoekend* vragen. *Dóórvragen*. Dat werkwoord. Natuurlijk, doorvragen kan uitmonden in een verbeterd twistgesprek, maar dat hoeft niet. Het is *zoekend* doorvragen.

Straks, als het kind als uit de doden is opgewekt, zal er weer reden zijn voor dat doorvragen, dat zoeken, dat *dóór*gaande gesprek over het mysterie van leven en dood.

De schare – als ze Jezus zien, rennen ze op hem af. Terstond. Meteen. ‘Wees gegroet, Jezus van Nazaret’. Zien ze soms nog de naglans van de hemelse glans op zijn gezicht? Zoals Israël dat zag bij Mozes toen hij die andere berg, de Sinai, afdaalde?

Waarover gaat dit allemaal? vraagt Jezus.

Meteen zit Hij er weer middenin. De dagelijkse werkelijkheid van bezette en bezeten mensen. Jezus vraagt het de schare.

Niet zijn leerlingen. Alsof hij die confrontatie uitstelt.

Eén antwoordt, de vader: ze konden het niet. Dus dat was er aan de hand op het moment dat daarboven op de berg Jezus in verblindend paaslicht werd gezet: daar beneden heerste de donkere machteloosheid van zijn leerlingen.

Jezus heeft geen begrip voor zijn leerlingen. Volstrekt niet. Ben ik even weg en gebeurt dit.

O geslacht zonder geloof,

tot wanneer moet ik bij u zijn,

tot wanneer moet ik u verdragen?-

Moet ik nu weer helemaal van voren af aan beginnen? Helemaal niets er van begrepen, jullie?

O ongelovig geslacht.

Niet kúnnen is niet gelóven.

Breng het kind bij me!

Zo onmachtig de discipelen, zo machtig nog één keer de boze geest. Die heeft vrij spel nu, die neemt een nieuwe aanloop om het kind uiteen te rijten. En wéér klinkt – intenser dan ooit - de schrille schreeuw van een bezet en bezeten mensenkind!

Hoe lang heeft hij dit al?

Typische vraag van de huisarts, zou je zeggen.

Van kind af, zegt de hulpzoekende vader.

Als u iets kunt, help ons dan.

Typische vraag van de patiënt.

Ja, als u kúnt.

Dat kunnen, dat is het probleem niet.

Waarom het gáát is dat u gelooft.

Dat u vertrouwen hebt.

Weet u, àlles kan voor wie gelooft.

Heeft Jezus het over zichzelf?

Vertrouwen maakt alles mogelijk.

Als je tot deze berg zou zeggen, de berg van de verheerlijking, 'verplaats je naar hier beneden, in deze laagvlakte van lijden', als je dat zou zeggen in geloof: de berg gehoorzaamt. En de berg gehoorzaamt. Verheerlijking hier beneden, in de afgedaalde Jezus. God daalt af midden in onze wereld.

De vader, zijn ogen gaan open. In zijn ziel vallen stralen binnen van een hemel op aarde.

Geloven? Vertrouwen?

Ik geloof, kom mijn ongelooft te hulp.

Ik vertrouw, kom mijn twijfelen te hulp.

Voor de duivel niet bang, gaat Jezus recht op de demon - Mattheüs en Lucas spreken hier over een demon - af.

Wegwezen! Nooit meer terugkomen! Nooit! Never!

Dit is de verheerlijking van Jezus hier beneden.

Jezus ontmoet een lijdende vader, en vermijdt niet oogcontact, niet links of rechts ontwijkend, niet vooruitschuivend – nu even niet – maar recht op de dood af. Hij is gestorven, stellen omstanders vast. Op de dood heeft de onreine geest het voorzien, verscheurt het kind tot dit er dood bij neervalt.

Jezus grijpt de hand van het kind, wekt het op en het staat op.

Als dit geen paasverhaal is. Door het lijden heen de opstanding tegemoet gestorven.

De onreine geest, als deze zou willen terugkeren, zal stoten op een muur van leven, van opstanding, van geloof, van vertrouwen.

Even later, in de beslotenheid van een huis.

De discipelen: en waarom konden wij dit niet?

Dit soort, dit soort geest, kan enkel verdwijnen door gebed.

Gebed is beginnend geloof, vertrouwen.

Overgave. Dat laatste vooral. Zie, hier ben ik.

In gesprek met God.

Ik geloof, kom mijn ongelooft te hulp.

Op het eerste gezicht heeft deze geschiedenis alles van magie. Jezus kan wat de anderen niet kunnen. Of nog niet kunnen. Hij kan het. Demonen verjagen. Plaaggeesten en nog veel erger. Wat wij waarschijnlijk epilepsie noemen, is hier een ziekte die is toegeschreven aan een boze geest. En hier de ultieme boze geest. Het is de laatste demonenuitdrijving bij Marcus. Alsof alles aan kwade krachten zich nog één keer en voorgoed samenbalt. Erger dan dit bestaat niet. Demonischer dan hier kan niet.

Jezus weerstaat de opperste boze macht en overwint. Zoals daarboven, hier beneden: een ogenblik in het licht van Pasen, onderweg, de weg van het lijden, de weg naar Golgotha.

Wij leven niet meer in zo'n magisch universum, zeggen we.

Wij zoeken medische hulp in geval van epilepsie.

En terecht.

Maar dat wil niet zeggen dat wij geen magische wereld meer kennen.

Ik hoef alleen maar de naam Harry Potter te noemen.

Maar liever denk ik vanochtend aan de menselijke stem en de verhoogde toon van de muziek.

Er zijn stemmen die boze geesten uitdrijven.

Een uitgesproken woord, met innerlijk gezag.

Zo missen we nu al de stem van Henk van Ulsen

Psalm 30 in vertaling van zijn geliefde Ida Gerhardt en haar levensgezellin Marie van der Zeyde, nog net op tijd vastgelegd:

*... een oogwenk duurt zijn gramschap,
een leven lang zijn goedheid;
de avond daalt in tranen,
met jubel komt de morgen*

En de muziek die de boze geest verjaagt.

David die voor de depressieve Saul op de harp speelt.

Jan Pieterszoon Sweelinck in deze kerk, vierhonderd jaar geleden

Onlangs zag ik opnieuw de film Toccata van Herman van der Horst, Feike Asma op dit orgel: regelrechte magie van de muziek.

En vanochtend op dezelfde orgelbank Christiaan Winter met Mendelssohn in deze dienst, de tweehonderdjarige, die in zijn tijd als eerste Bach weer ten gehore bracht.

Els van Swol, onze aftredende ambtsdrager: haar leven in de muziek.

Böse menschen haben keine Lieder.

Boze geesten zingen niet. De duivel kan niet zingen.

Nee, niet: ik heb geloofd en daarom zing ik.

Maar: Zingend geloven

De eredienst: één anti-demonische bezwering, één loflied met Israël gaande gehouden.

Magie in deze ruimte is echter ingebed in geloof – in zingend, biddend, prekend, luisterend geloven.

Alles kan voor wie gelooft.

Het laatste woord is aan het vertrouwen.

Aan de ultieme overgave aan God.

Ik geloof – kom mijn ongeloof te hulp.

Onvergankelijke woorden. Ter herkenning door alle eeuwen heen.

Geloof en ongeloof tegelijk.

Zondaar en gerechtvaardigde tegelijk.

Deze overgave!

Het omslagpunt van ongeloof naar geloof vertelt het evangelie als een wisseling van de wacht van twee geesten.

Stomme geest vervangen door geest van opstanding.

Een onreine geest als ongeloof.

De reine geest als geloof.

Vier maal een woord dat staat voor 'geloof':

... o, geslacht zonder geloof ... trefzekere aanduiding van ons aller menselijk leven. In het licht van deze Ene tegenover ons zijn wij allemaal volstreekte ongelovigen.

... alles kan voor wie gelooft ... Jezus zelf als de gelovende, de getrouwe Getuige (Openb. 1:5).

Geloven is vertrouwen en Hij is de gelovende bij uitstek.

... ik geloof, help mij in mijn ongelooft ... geen onvolgroeid geloof is dit, maar het is de belijdenis van de kerk bij uitstek.

Nog één keer Rafaël.

De beide verhalen – boven en beneden - rijmen op elkaar.

Dat is evangelie:

Een hemel op aarde.

Op aarde zoals in de hemel.

Vader en Zoon daarboven.

Vader en zoon hierbeneden.

En ook hier – dat vertelt ons Lucas – een eniggeboren zoon.

Bij de Vader en de Zoon boven hoort een derde: de Geest.

Bij de vader en de zoon beneden dringt zich een derde op: de onreine geest.

Boven en beneden weerspiegelen elkaar.

Vader en Zoon boven en vader en zoon beneden.

Waar is de moeder?

Rafaël heeft haar geschilderd, aan de rechterzijde van de vader. Maar op de voorgrond prominent een andere vrouw, in het licht, hoofdpersoon in het aardse tafereel. Op haar valt licht hier beneden, zoals op Jezus daar boven. Het is ontegenzeggelijk de Geest, de reine geest tegenover de onreine ongeest. Heilige Geest als moeder van troost tegenover de vuile geest van ellende.

Kom, laten we nu met ons hele hebben en houden de berg opgaan, op naar het Hoogkoor. Waar de ten hemel gevaren Jezus brood en wijn deelt met ons in dit aardse dal van tranen. In zijn gaven wist hij zelf de tranen van onze ogen. Wie anders kan dat? Vrees niet, geloof alleen!

In de naam van de Vader, de Zoon en de heilige Geest.

Amen.